

Екологичното образование на децата е в основата на отношението на хората към околната среда

Георги Дулев е роден на 17.09.1967 г. в гр. Раднево. Завършва Тракийския университет в Стара Загора като магистър зооинженер. През 2006 г. се сдобива с магистърска степен по „Екология, биоразнообразие, биоконсервация“ от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Работил е в „Мини Марица-Изток“ ЕАД, също и като служител в РД „Пожарна безопасност и защита на населението“. В областта на екологията работи активно от 2005 г., до 2012 г. – изцяло като доброволец. Дейността му е била свързана основно с инвентаризация на биоразнообразието като полеви експерт и като ръководител на екипи от полеви експерти. Най-важните проекти, оказали влияние за професионалното му развитие, са изграждането на общоевропейската екологична мрежа „Натура 2000“ в България, изготвянето на План за управление на яз. „Овчарица“ и яз. „Жребчево“, работата му в Румъния за Milvus Group Association за изготвяне на седемгодишния им доклад до Европейската комисия за състоянието на биоразнообразието и доклад с консервационни и компенсаторни мерки във връзка с плановете за преместване на коритото на р. Съзлийка – част от защитена зона „Река Съзлийка“.

– Г-н Дулев, като един от активните дейци на природозащитната неправителствена организация „Зелени Балкани“, споделете как започнахте професионалния си път?

– Винаги съм искал да се занимавам с диви животни. С изненада и разочарование през кандидатстудентската кампания на 1985 г. установих, че зоологията и екологията липсват като специалности в българските висши училища. Най-близо до тях като дисциплини бяха биологията, ветеринарната медицина и зооинженерството. Първите две не ми бяха присърце и затова две години по-късно (заради казармата) вече изучавах зооинженерство във Висшия институт по зоотехника и ветеринарна медицина, сега Тракийски университет. С колегите ми там през пролетта на 1988 г. направихме опит да основем студентска природозащитна организация. Но явно не ни достигнаха упоритост и целенасоченост и не успяхме. През зимата на 1993 – 1994 г. вече работех на брега на яз. „Овчарица“ като пожарник – нищо общо с животните, но пък е професия, която ми даваше сигурност, много свободно време и не на последно място за тогавашните ми 27 години – поставяше ми ореол на себеотрицание и героизъм. Но мечтата да работя с животни беше жива, а и поддържах контакти със съмишлениците си

от Университета. Затова, когато на портала на Пожарната се появи кален трабант с двама души, куче и пеликан на задната седалка, го приех като най-естественото за мен нещо на света. Пеликанът беше минал кратък курс на лечение (причината вероятно бе сблъсък с кабел на далекопровод) и предстоеше освобождаването му, а на мен бе връчена торба със замразена цаца и първата доброволческа задача – да го подхранвам в първите седмици и да следя адаптацията му на свобода. Месец по-късно участвах и в първото си Среднозимно преброяване. От този момент пътят ми в природозащитата вече бе очертан.

– Разкажете повече за Среднозимното преброяване на водолюбивите птици и участието Ви в тази инициатива.

– Това е международна програма, една от петте регионални схеми на Международното преброяване на водолюбивите птици, координирана от глобалната организация за поддържане и възстановяване на влажните зони и ресурсите им за хората и биоразнообразието Wetlands International. Всяка една от тези схеми обхваща важни миграционни пътища на различните континенти с акцент върху водолюбивите птици. Тази, която

засяга България – териториално и организационно, обхваща страни и територии в Европа, Средиземноморието, Северна Африка, Мала Азия. Това е един обширен и разнообразен биогеографски район, обозначаващ като Западна Палеарктика. Среднозимното преброяване е най-продължителната и широкообхватна подобна инициатива, реализирала вече огромен обем от данни, подпомагащи изучаването и прогнозирането на флуктуациите (бел. ред. – варирането) на птичите популации, видовата динамика, миграционните пътища, ареалите на видове, състоянието на влажни зони, дори промени в климата. Схемата се прилага в действие в Европа от 1967 г., България се присъединява през 1977 година. В началото и координацията, и теренните дейности у нас се изпълняват основно със силите на Орнитоцентралата към БАН. Сега координатор за България е Изпълнителната агенция по околната среда (ИАОС) към МОСВ, а в теренните проучвания се включват хора от научните среди, граждански организации с природозащитен профил, представители на НЛРС – СЛРБ, на РИОСВ, на паркови дирекции, отделни природолюбители с достатъчно опит в теренните дейности и орнитологията. Сдружение „Зелени Балкани“ се включват веднага след създаването си.

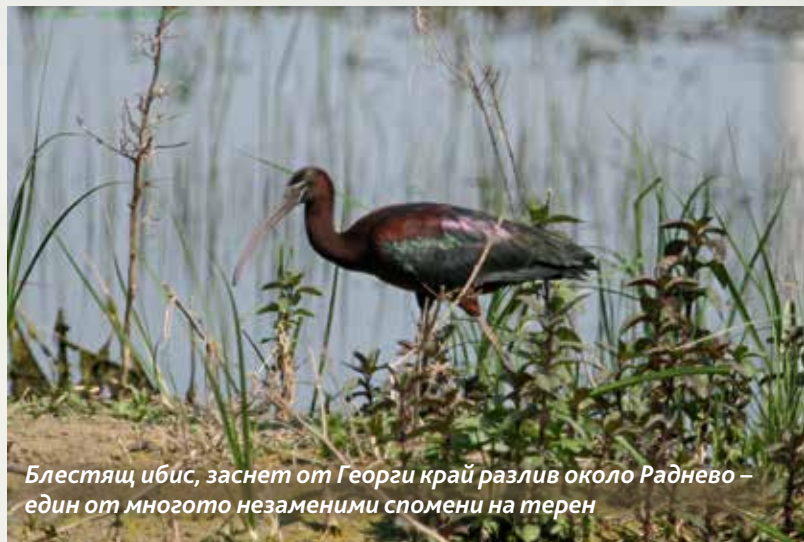
Дълги години след като започнах да участвам в Среднозимното преброяване, нямаше целеви средства и служебна техника, преброителите нощувахме при приятели и съмишленици, но се справяхме с добро познаване на терена и нестихващ ентузиазъм. Наградата бяха емоциите, красотата на видяното, съзнанието за значимостта на събраната информация. Местата, които се посещават при Среднозимното преброяване, не са произволни. Към момента в ИАОС има списък с влажни зони, които се покриват ежегодно в тесен интервал от време в средата на януари и по определена методика. Всеки от ръководителите на екипи работи в няколко от влажните зони от списъка – обикновено близо до мястото, където живее или работи. Аз имам късмета да отговарям освен за две от най-богатите на биоразнообразие влажни зони във вътрешността на страната – яз. „Овчарица“ и яз. „Розов кладенец“, и за още 10 – 12 по-малки, но много интересни водоеми в района на Раднево. Освен тях съм бил и в екипи, водещи мониторинг по реките Марица (от Свиленград почти до Пловдив), Тунджа (от с. Баня до Елхово), Съзлийка, много от микроязовирите в Тракия и водосбора на Тунджа, яз. „Малко Шарково“ и яз. „Жребчево“.

– Какво показват резултатите от преброяването през тази и предходните години?

– Климатичните условия в средата на януари през последните 5 – 7 години са относително еднакви – температури около нулата и липса на снежна покривка, поне в Тракия и по черноморското крайбрежие. Съответно и резултатите от мониторинга са с неголеми разлики. Има сериозен срив в числеността на зимуващите у нас птици може би от 10 години насам. По мое виждане това е свързано с климатичните условия както тук, така и в северно разположените от нас европейски държави. Липсата на дебела снежна покривка и силни студове реално позволяват достъпа до храна и незамръзвало водно пространство на водолюбивите птици далеч от Южна Европа. И те си спестяват хиляди километри изтощителен и опасен прелет... Така че по водоемите наблюдаваме най-често по-обикновени за страната и сезона видове, най-вече местни по произход и такива с вертикална миграция. Разбира се, винаги има и приятни изненади, а и все по-често наблюдаваме видове, характерни със зимуването си по-южно от нас. Например вече ежегодно регистрираме зимуващи черни и бели щъркели, малка бяла чапла, на Бургаските езера стана обичайно присъствието на розовото фламинго.

– Кои видове водолюбивы птици са най-уязвими, при кои се отчита драстичен спад в международен план? Какви тенденции се очертават занапред?

– Трудно е да се отговори изчерпателно особено ако не се занимаваш конкретно с темата. Колкото по-голямо е адаптирането на определен вид към средата, в която живее, толкова по-печеливш е при нормални условия и толкова по-голям риск от срив в числеността му има при бързи промени в условията на средата. Например дъждосвириците са сравнително тясно обвързани с хранителния източник, което дава отражение и към местообитанията им, и в момента в Палеарктика има най-много застрашени и критично застрашени видове от този

Блестящ ибис, заснет от Георги край разлив около Раднево – един от многото незаменими спомени на терен

таксон. Тази група от видове се храни и размножава в района на бреговете ивици, особено в плитчините, а там човешкият натиск е особено силен – плажуване, застрояване, замърсяване с нефтопродукти и пластмаси, пресушаване на блатата, вкарване на реките в диги (което ги прави тесни и дълбоки, без разливи и плитчини, без пясъчни и баластрови тераси), обезлесяване на брегови ивици, особено силно в равнините. А това са бързи и силни промени в средата. Неслучайно последният (от ноември) официално докладван изчезнал от лицето на земята вид е от тази група – това е тънноклюният свирец. Допреди 20 – 30 години се е срещал и у нас. И макар че от всички гръбначни птиците са най-слабо засегнати от негативните тенденции, това „най-слабо“ са всъщност над 1400 вида, застрашени от изчезване, или около 13 % от всички птици. Така че не съм оптимист за тенденциите в бъдеще.

– Предвид дългогодишната Ви активна работа с птици какво конкретно насочи вниманието Ви тъкмо към тях?

– Птиците са най-многобройният клас гръбначни животни в България. Повечето от тях са с дневна активност, което, съчетано с активното им придвижване предимно в открити пространства, ги прави относително лесни за наблюдение и изучаване. Бинокъл и определител са достатъчни, за да започнеш. Останалото е в ума ти, в настройката. От значение за ориентирането ми към птиците беше и средата в „Зелени Балкани“ – поне в началото там всички бяха подвластни на орнитологията. До голяма степен виновникът за интереса ми към птиците е Андон Даракчиев, доцент и преподавател в Пловдивския университет, педагог и ментор на поколения орнитолози. Светла му памет! Негови възпитаници основаха, укрепиха и развиха организацията в онези трудни години, така че тръгвайки с тях, аз бях „обречен“ да се посветя на орнитологията.

– **Какви изненади сте срещали на терен или докато надничате в окуляра?**

– Не мога да открия нещо „най“. Когато прекарваш много време далеч от цивилизацията не само професионално, но и като хоби, почивка и презареждане, такива моменти са много и по-новите изместват в известна степен по-старите. Особено интересни, зареждащи и образователни са били за мен експедициите на „Зелени Балкани“ с лодка по големите наши реки. Завинаги запечатани в съзнанието ми ще останат тесните водни канали на дунавските острови, с растителност, докосваща лодката и затваряща небето над теб като в тунел, галерийните гори на Марица (95 % от тях вече ги няма), пълни с живот, неповторимата сплав от скали, вода и зеленина в тесните заливи по язовирите на Арда...

– **Има ли биологичен вид, с който мечтаете да се срещнете в българската природа, но още не сте имали шанса?**

– Разбира се. Наясно съм колко малка част от фауната познавам. Винаги има нещо ново, което предстои и чака там някъде. Херпетологията също ми е стара тръпка, макар все да не идва моментът да се заема по-сериозно с нея. Бих искал да видя няколко от редките български змии – леопардов смок, черновратата стрелушка, пясъчна боа. Ако говорим за птици, това е брадатият лешояд. Колегите от реинтродукционната програма работят усилено и буквално съвсем скоро ще имаме диви птици на свобода. Да се надяваме и на размножаваща се двойка!

– **Кое е най-голямото постижение в природозащитната Ви дейност? Какво в работата Ви огорчава, тревожи или гнети?**

– Безспорно най-голямото ми постижение е работата ми по плановете за управление на защитените зони „Язовир Овчарица“ и „Язовир Жребчево“. С уговорката обаче, че са резултат от работата на малък, но много мотивиран колектив, който имам късмета да ръководя. Много ме тревожи паметта на обществото, по-точно – късата памет. Огорчава ме и ме ядосва лекотата, с която заменихме добрата красноречива българска дума „безгръбначност“ с модерната и лицеприятна „политикоректност“. И така я легитимирахме.

– **Според Вас коя е най-голямата опасност пред страната ни в екологично отношение към момента, а и в бъдеще?**

– Освен лобистките влияния в политиката изключителна опасност представляват обезлесяването на равнинните части на страната, неправилните методи на сеч в пресечените терени, крайно уедрените земеделски площи, обработвани свръхинтензивно. И всичко това съчетано с липса на адекватен контрол от държавните органи. В близко бъдеще голям проблем ще бъдат застрашително намаляващите водни запаси, резултат от глобалното затопляне, от погрешни политики за водите, за течащите и стоящите повърхностни води, от замърсяване на подпочвените води, от грешни политики и в горския сектор. Измерението на проблема няма да е само екологично, но и стопанско, битово.

– **Как се отразява на дивата флора и фауна все по-осезаемото глобално затопляне? Какви са Вашите прогнози за проблема, а препоръки?**

– Няма еднозначен отговор. Различните животински видове ще бъдат засегнати в различна степен и по различен начин. Птиците – в по-малка степен заради възможностите им за безпрепятствена миграция. Най-силно ще бъдат засегнати ендемичните видове, тези с ограничена възможност за миграция, с ограничен ареал на разпространение и тези с лимитиращ фактор в биологията, обвързан с температурите. Като пример за

вече започнало и много сериозно въздействие веднага мога да посоча бялата мечка. Да не забравяме и растителността. Там промените ще бъдат още по-бързи и по-големи. Възможно е да има видове животни и растения, които да увеличат числеността и ареала си, например пустинните видове.

– **Как протича за Вас традиционният Ден на доброволеца?**

– Доброволчеството е важен фактор в развитието на повечето граждански организации. Всъщност в първите години от съществуването си „Зелени Балкани“ беше 99 % доброволческа организация. Доброволстваше се не само с труд, но и с лична техника и превозни средства, гориво. Дори финансите за изпълнение на определени дейности бяха дарявани от самите изпълнители. Естествено, сега това е неприложимо предвид мащабите на работата, но и досега екипът на организацията ни продължава да дава огромно количество доброволен труд в името на природозащитата. И към момента с доброволец се работи основно в нашия Спасителен център за редки видове в Стара Загора. Първо, защото там са ситирирани хората с достатъчно енергия, подход и желание за подобна дейност. Второ, поради естеството на работа там по всяко време може да видиш и да се докоснеш до продукта на своята работа, което е важно за доброволеца.

Доброволческата ми дейност в Раднево се изразява главно в реагиране на сигналите за бедстващи животни (помощ на място, ако е възможно, приемане и транспортиране до Спасителния център в останалите случаи) и в тематични образователни дейности с училищата в общината. За да се справя с това, най-често съм подпомаган от близкия си приятелски кръг.

– **Разкажете повече и за Международния ден на птиците, отбелязван редовно в Раднево. Как протича той?**

– Не само Международният ден на птиците, но и други важни дати в природозащитата – Денят на земята, Денят на влажните зони и т.н. – се отбелязват в града. В това отношение заслугите са главно на съпругата ми Елена. Освен че е от основателите на „Зелени Балкани“ и също като мен дългогодишен доброволец, тя има екологичното образование и опит, дипломиран педагог със стаж, човек с подход и призвание към децата и едновременно общински еколог. И двамата дълбоко вярваме, че детското екологично образование е в основата на решаването на настоящи и бъдещи проблеми в отношението на хората към околната среда. Така че тя е режисьорът, сценаристът и е в главната роля на тези инициативи – естествено, с пълното съдействие от страна на Община Раднево. Според сезона и времето в момента извеждаме децата на терен – за наблюдение на птици на някоя от близките влажни зони или за урок на открито в близко разположена гориста защитена зона. Като допълнение и ако времето не позволява излизане на открито, правим цикъл от тематични презентации за училищата от общината, предимно за началния и прогимназиалния курс. Понякога в занятията се включват доброволци и служители от Спасителния център с излекувани птици, които освобождаваме заедно в природата. Понякога носят хищни птици, които не могат да бъдат освободени в резултат на нараняването си и впоследствие са опитомени. Изключително атрактивно за децата е да докоснат истинска дива птица.

– **Традиционен за рубриката ни е въпросът какво е за Вас гората?**

– Дом, дете, олтар. Но не едновременно, а според състоянието ми в момента.

Борислав БЕЛДЕВ
Снимки: Архив на Георги ДУЛЕВ